

Görsel Sanatlar Öğretmen Adaylarının Çok Alanlı Sanat Eğitimi Yönelik Bilişsel Yapılarının Kavram Haritası ile İncelenmesi

An Analysis on The Cognitive Structures of Visual Arts Teacher Candidates Towards Interdisciplinary Art Education through Concept Map

Fatih Karip

Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
email: fkari@agri.edu.tr ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8957-1568>

Bu makale bilimsel etik ve kurallara uygun hazırlanmış ve intihal incelemesinden geçirilmiştir. Etik kurul onayı alınmıştır.

Atf (APA 6)/To cite this article

Karip, F. (2020). Görsel sanatlar öğretmen adaylarının çok alanlı sanat eğitimi yönelik bilişsel yapılarının kavram haritası ile incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 26(45), 702-709. doi: <https://doi.org/10.32547/ataunigsed.778175>

Makale Gönderim Tarihi/Received: 12/08/2020

Makale Kabul Tarihi/Accepted: 08/10/2020

Makale Yayın Tarihi/Published: 22/10/2020

Research Article/Araştırma Makalesi

Öz

Bu çalışmanın amacı Görsel sanatlar öğretmen adaylarının çok alanlı sanat eğitimi yönelik bilişsel yapılarını ve bu yapıdaki kavramlar arasındaki bağları kavram haritası yolu ile incelemektir. Bu çalışma nitel bir araştırma yaklaşımına sahiptir. Çalışma gurubunu Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören Görsel Sanatlar öğretmen adayları oluşturmaktadır. Araştırmada öğretmen adaylarının çok alanlı sanat eğitimi yönelik bilişsel yapılarını ortaya çıkarmak için veri toplama aracı olarak bağımsız kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Bağımsız kelime ilişkilendirme testinden elde edilen veriler ile bir frekans tablosu oluşturulmuştur. Frekans tablolarına kaydedilen veriler ile öğretmen adaylarının çok alanlı sanat eğitimi ilişkin zihinsel modellerini ortaya çıkarmak için kavram haritası çizilmiştir. Böylece görsel sanatlar öğretmen adaylarının farklı disiplinlere yönelik bilişsel yapılarındaki kavramlar arasındaki ilişkileri net bir biçimde ortaya koymak amaçlanmıştır. Analizlerin sonucunda 1. Kesme noktasında birbirleri ile neredeyse ilişkisiz görülen dört disiplin 4. Kesme noktasına doğru birbirleriyle son derece karmaşık ve sıkı bir ilişki sergileyen kavramların ortaya çıktığı görülmüştür. Çok alanlı sanat eğitimi oluşturan disiplinler kendi içlerinde kendilerine özgü bir yapıdayken kendi aralarında iç içe geçmiş bir bütünü teşkil ettikleri ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Çok Alanlı Sanat Eğitimi, Görsel Sanatlar Öğretmen Adayları, Kavram Haritası

Abstract

The aim of this study is to analyze the cognitive structures of visual arts teacher candidates towards interdisciplinary art education and the links between the concepts in this structure through the concept map. The study group consists of Visual Arts teacher candidates studying at Faculty of Education, Ağrı İbrahim Çeçen University. In the research, independent word association test (WAT) was used as a data collection tool to reveal the cognitive structures of the candidates towards interdisciplinary art education. A frequency table was created with the data obtained from the independent word association test. A concept map was drawn to reveal the pre-disciplinary cognitive structures of teacher candidates related to interdisciplinary arts education with the data recorded in the frequency tables. Thus, it is aimed to clearly reveal the relationships between the concepts of visual arts teacher candidates in their cognitive structures for different disciplines. As a result of the analysis, four disciplines that seemed almost unrelated to each other at 1st breakpoint emerged with concepts that showed a very complex relationship with each other towards 4th breakpoint. While the disciplines that constitute multi-field art education have a unique structure among themselves, it has been revealed that they constitute an intertwined whole among themselves.

Keywords: Interdisciplinary Art Education, Visual Arts Teacher Candidates, The Concept Map

1. Giriş

Görsel sanatlar eğitiminin tarihi temelleri incelendiğinde, ilk olarak Cumhuriyet Dönemiyle birlikte ilkököl ve ortaokul programlarında uygulanmasıyla önem kazanan bir ders olduğu görülmektedir. Eldeki kısıtlı imkanlardan dolayı uygulamalar okuldan okula farklılık göstermekte ve henüz bir kurama dayanmamaktadır. Zamanla resim iş dersi öğretim programı gelişme göstermiştir. Fakat bu gelişmeler kuramsal temelleri olan bilimsel çalışmalara dayalı gelişmeler değildir. Daha çok gelişmiş ülkelerdeki programların Türkiye şartlarına uyarlanması ile gerçekleştirilmiştir (Özsoy, 2003). Yüksek Öğretim Kurumu ve Dünya Bankası'nın 1994-1997 yılları arasında yürüttüğü Millî Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinin yeniden yapılanması çalışmaları ile yeni eğitim fakülteleri programları 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulamaya konmuştur. Yüksek Öğretim Kurulu 1998 yılından itibaren Eğitim Fakültelerinde yeniden yapılanma sürecini başlatmış ve bu çerçevede yeni düzenlenen öğretmen yetiştirme programlarını uygulamaya koymuştur (Yök, 1998). Sağlanan bu köklü değişiklikle 1950'lerden nu yana önemsiz görülen sanat eğitimi günümüze doğru sanatla ilgili farklı disiplinlerin etkileşimi ile görsel algıyı, görsel okuryazarlığı, kültürlerarası sanat eğitimi fikrini sanatsal uygulamalarla eş değer tutan disipline dayalı bir anlayışa evrilmiştir. Sanatsal uygulamalar ile birlikte, sanat tarihi, estetik ve sanat eleştirisi gibi disiplinlerin yanı sıra çok kültürlü ve kültürlerarası bir yaklaşımı içeren görsel

sanatlar dersi öğretim programı Ülkemiz koşullarına uygun hale getirilmiş ve bu yeni yaklaşıma Çok Alanlı Sanat Eğitimi denmiştir (Özsoy, 2003).

Farklı kaynaklarda disipline dayalı sanat eğitimi (Yolcu, 2004; Demirci Katırcı, 2020) ya da dört disiplin (Artut, 2004) olarak da geçen çok alanlı sanat eğitimi ilk olarak 1982 yılında J. Paul Getty tarafından ortaya atılan bir yaklaşımdır. Temelinde uygulama eğitimine verilen desteğin azaltılarak sanat tarihi, estetik ve eleştiri ile bir bütün olarak işe koşulmasını amaçlamaktadır (Demirci Katırcı, 2020). Böylece sanat eğitiminin en eski problemlerinden biri olan yalnızca uygulamalar yaparak görsel sanatlara yetenekli bireylerin eğitilmesi fikri yerini sanat tarihi, estetik ve eleştiri gibi farklı disiplinlerin işbirliğini içeren yeni bir yaklaşıma bırakmış sanat eğitimcileri tarafından kabul görmüş ve varlığını sürdürmüştür.

Her ne kadar sanat duygusal bir rahatlama, naif bir haz, estetik bir beğeni sağlasa da bilgilendirici, aydınlatıcı, davranış değişikliği sağlayan çok yönlü bir uğraştır. Genel kabulün aksine sanat önemli bir zihinsel süreç ve güçlü bir yaratıcı süreçler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Sanatın bu kendine has özellikleri ile güçlü imgeler edinmek, bu imgeleri zihinde yeniden yapılandırarak çizgi, renk, biçim, doku, form, mekân gibi plastik elemanlarla düşünerek ve sanatsal anlatıma yönelik sorun çözme ciddi bir zihinsel uğraş gerektirir. Sanat eğitimi zihinsel süreçleri arttıran çok alanlı bu yaklaşım ile anlamaya, düşünmeye, sanat beğenisi oluşturmaya, empati kurmaya, sanatsal ilerlemeye, sanatın kültür ve toplum üzerindeki etkilerini analiz etmeye yol açan bir sürece girdiği söylenebilir (Gökay, 2005).

Sanat tarihi ile öğrenciler bir sanat yapıtını üretildiği koşulları, o dönemin toplumsal, sosyal ve psikolojik yönleri ile ele alarak değerlendirirler. Sanat tarihsel süreçleri, sanat akımlarını ve onları doğuran nedenleri kendi kültürü ile karşılaştırarak bir bütün içerisinde inceleme fırsatı elde eder. Sanat tarihi öğrencilere idrak etmeyi, görsel anlatımları ve onları oluşturan öğeleri anlamayı sağlar. Ayrıca sanat tarihsel bilgiler öğrencinin seçmesine, reddetmesine, faydalı kavramsal araçları elde ederek hayal güçlerini geliştirmelerine yardımcı olur (Özsoy ve Şahan, 2009).

Sanat eleştirisi çalışmaları, öğrencilerin sanatsal çalışmalar hakkında çalışmanın özgünlüğüne yönelik içsel ipuçları araştırmalarıdır. Sanat eleştirisi; betimleme, çözümlenme, yorumlama ve yargılama olmak üzere hiyerarşik dört aşamada gerçekleştirilir. Eserde yer alan ince ayrıntıların farkına varmak, farklı ve yeni ilişkiler kurarak doğru yargıya varmak temel noktadır. Eleştiri sürecinde öğrenciler esere; eser ne hakkındadır?, Ayrıntıları nedir?, Anlamı nedir?, Neden güzeldir? Ya da neden güzel değildir? Sorularını yöneltir (Özsoy, 2003).

Estetik bilimi temel tartışma konusu olarak “güzel” ele almış ve “güzel nedir?” sorusuna cevap aramaya çalışmıştır. Bu çerçevede estetik süje, estetik obje, estetik değer, estetik tutum, estetik deneyim, estetik yargı gibi konular estetiğin temel problemleri olarak ele alınarak tartışılmıştır (Bengisu, 2007) Estetik eğitimi, estetik kavramlar ve prensipler ile birleştirilmiş sanatsal yaratma ve takdir etmeye teşvik eden ve estetik okuryazarlığı geliştiren sanat eğitimi programlarını kapsamaktadır. Estetik eğitimi ile öğrenciler sanatı araştırma ve sorgulama fırsatı bularak değerlendirme, yorum ve yargıda bulunma fırsatı elde ederler. (Güneş, 2015). Sanatın en temel sorunlarıyla ilgilenen estetik, öğrenme sürecinde genellikle neden sonuç ilişkisi araştırılan, mantığın ve terimlerin dikkatli kullanılmasını içine alan bir felsefi disiplindir. Böyle bir öğrenme süreci öğrenciler için her aşamasında estetik bir problemin tartışıldığı zengin bir felsefi alan açılmış olur (Özsoy ve Alakuş, 2009).

Görsel sanatlar eğitiminde uygulamalar, diğer sanat disiplinlerinin anlamlı ve öğretici bir alanda kesiştiği noktadır. Uygulamalar disiplinlerarası sanat eğitiminin nihai amacıdır. Öğrenciler tercihlerine göre yalnız ya da küçük gruplar halinde resim, heykel, grafik, seramik, dokuma, tasarım gibi alanlarda, okulun imkanlarına göre çalışabilirler. Uygulamalı çalışmalarda yoğun olarak kuramsal bilgi değil, ortaya çıkan ürünün niteliği önemlidir. Kuramsal bilgiler uygulama sırasında öğrencilere aktarılır. Bu sayede öğrencilerin duygu ve düşüncelerini yansıttığı ürünleri ortaya çıkar (Yolcu, 2004) bu durumda öğrenme öğretme sürecinde sanatın kültürel boyutu ile birlikte bilişsel boyutunun önemi göz önünde bulundurulması gerektiği anlaşılmaktadır (Hiçyılmaz, 2020).

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı Görsel sanatlar öğretmen adaylarının disiplinler arası sanat eğitimine yönelik bilişsel yapılarını ve bu yapıdaki kavramlar arasındaki ilişkileri kavram haritası yolu ile incelemektir.

2.Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Görsel sanatlar öğretmen adaylarının disiplinler arası sanat eğitimine yönelik bilişsel yapılarının incelendiği bu çalışma nitel bir çalışmadır. Nitel araştırma, görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamlarında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel süreçlerin takip edildiği bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel araştırmalar detaylı veri toplamaya imkân sağlaması ile ortamdaki çok farklı faktörleri anlaşılmasına olanak tanımaktadır.

Böylece araştırmacı amacı doğrultusunda elde edilen bulgulara dayalı olarak derinlemesine açıklamalar yapabilmektedir (Metin, 2014).

2.2. Çalışma Gurubu

Araştırmanın çalışma gurubunu amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Ölçüt örnekleme, araştırmacı tarafından önceden belirlenen bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasını esas almaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Buna göre çalışma gurubunu Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören Görsel Sanatlar öğretmen adayları oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarının demografik bilgilerine ilişkin tablo aşağıda yer almaktadır.

Tablo 1

Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Sınıf ve Bölümlere Göre Dağılımı

Cinsiyet Sınıf	Kız	Erkek	Toplam
1	22	23	45
2	20	19	39
3	21	24	45
4	20	22	42
Toplam	83	88	171

Tablo 1’de araştırmaya katılan öğretmen adaylarının sınıf ve cinsiyete göre dağılımları yer almaktadır. Buna göre araştırmaya katılan öğretmen adaylarının cinsiyetleri ve sınıf mevcutları bakımından birbirine yakın olduğu görülmektedir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada öğretmen adaylarının disiplinler arası sanat eğitimine yönelik bilişsel yapılarını ortaya çıkarmak için veri toplama aracı olarak bağımsız kelime ilişkilendirme testi (KİT) kullanılmıştır. KİT katılımcıların bilişsel yapılarını ve bu kavramlar arasındaki bilgi ağlarını gözler önüne serebilen uzun dönemli hafızadaki kavramlar arasındaki ilişkilerin yeterli ya da anlamlı olup olmadığını ortaya koymaya yarayan tamamlayıcı ölçme tekniklerinden biridir. Uzun yıllar fen alanında kullanılan KİT son yıllarda sosyal alanlarda da sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır (Bahar, Nartgün, Durmuş ve Bıçak, 2012). Bu teknik zihne gelen uyarıcıları herhangi bir sınırlama olmadan uyarıcı kavramla ilişkili kelimeler oluşturma varsayımına dayanır. Bu çalışmada görsel sanatlar öğretmen adaylarına sanat tarihi, estetik, eleştiri ve sanat uygulamaları uyarıcı kavramlar olarak sunulmuştur. Görsel sanatlar öğretmen adaylarına ölçme aracı hakkında gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra her bir anahtar kavramın hatırlattığı 10 sözcüğü 30 saniye (Ustaoglu ve Aytaç, 2014) içerisinde alt alta yazmaları istenmiştir. Cevapların alt alta yazılması ile zincirleme cevap verilmesini önlemek amaçlanmıştır. Böylece katılımcılar her bir sözcüğün yazımından sonra anahtar kavrama geri dönerek anahtar kavramın hatırlattığı sözcüğü yazmaları sağlanmıştır. Aksi takdirde yeni yazdığı sözcükten etkilenmesi mümkün olabilir (Kurt ve Ekici, 2013). Aşağıda Şekil 1’de katılımcılardan K.17’ye ait veri toplama aracı örnek olarak gösterilmiştir.

KELİME İLİŞKİLENDİRME TESTİ

Değerli katılımcı; bu çalışma sizlerin **SANAT TARİHİ** kavramına ilişkin algılarını tespit etmek için yapılmaktadır. Anket yalnızca bilimsel amaçla kullanılacaktır. Sorulara içtenlikle cevap vermeniz araştırmanın hassasiyeti açısından önemlidir.

İlk sayfada verilen anahtar kavramı kendinize sessizce söyleyin ve aklınıza gelen ilk kelimeyi hızlı bir biçimde anahtar kelimenin karşısındaki boşluğa yazın. Diğer boşlukları da aynı şekilde aklınıza gelen anahtar kelime ile doldurun. Her anahtar kavram için sadece 20 saniye süreniz vardır. Bu nedenle cevaplarınızı mümkün olduğu kadar hızlı yazmaya çalışın. Cümle yazan boşluğa ise anahtar kavramla ilgili bir cümle yazınız

Teşekkür ederiz

Yaşınız: 22
Bölümünüz: Resim-İz Öğretmenliği
Cinsiyetiniz: (K) (E)
Orta öğretim: () Alan içi (X) Alan dışı

Sanat Tarihi Estetik
Sanat Tarihi Hız
Sanat Tarihi Güzellik
Sanat Tarihi Kübizm
Sanat Tarihi Algı
Sanat Tarihi Köresel
Sanat Tarihi Romantizm
Sanat Tarihi Gerçeklik
Sanat Tarihi Tutum
Sanat Tarihi Üslup

Şekil 1. Katılımcılardan K.17’ye ait cevap kâğıdı

2.4. Verilerin Analizi

Bağımsız kelime ilişkilendirme testinden elde edilen veriler ile bir frekans tablosu oluşturulmuştur. Frekans tablolarına kaydedilen veriler ile öğretmen adaylarının disiplinler arası sanat eğitime ilişkin zihinsel modellerini ortaya çıkarmak için kavram haritası çizilmiştir. Kavram haritası photoshop cs4 çizim programı ile araştırmacı tarafından çizilmiştir. Böylece görsel sanatlar öğretmen adaylarının disiplinler arası sanat eğitime yönelik bilişsel yapılarındaki kavramlar arasındaki ilişkileri net bir biçimde ortaya koymak amaçlanmıştır. Kavram haritası çizilirken Bahar, Alex ve Sutcliffe (1999) tarafından ortaya konulan kesme noktası tekniği kullanılmıştır. Buna göre anahtar sözcüklere yönelik türetilen kelimeler frekansları dikkate alınarak belli sayılar arasında tekrar eden sözcükler kesme noktası olarak kullanılmıştır. Kavram haritası oluşturulurken 5'ten fazla tekrar eden sözcükler kullanılmıştır. 20 ve yukarısı tekrar eden sözcükler 1. Kesme noktası, 15-19 arası tekrar eden sözcükler 2. Kesme noktası, 10-14 arası tekrar eden sözcükler 3. Kesme noktası ve 5-9 arası tekrar eden sözcükler ise 4. Kesme noktası olarak kullanılmıştır. Her bir kesme noktası aralığında bulunan sözcükler o aralıktaki öğrenci sayısını göstermektedir. Örneğin 15-19 kesme noktasında bulunan sözcüğün aynı sayıda katılımcı tarafından tekrar edildiğini göstermektedir (Işık, Taşdere ve Göz, 2011).

3. Bulgular ve Yorum

Bağımsız kelime ilişkilendirme testi ile elde edilen veriler ile bir frekans tablosu oluşturulmuştur. Bu frekans tablosunda her bir kavram için kullanılan sözcükler ve her sözcüğün kullanım sıklığı yer almaktadır. Aşağıdaki kavram haritası bu sözcüklerin frekans değerleri dikkate alınarak çeşitli kesme noktalarının oluşturulması ile elde edilmiştir. Elde edilen her bir kesme noktası kolay algılanabilmesi ve diğer kesme noktalarından ayrılabilmesi için farklı renklerle ifade edilmiştir. Bu bölümde frekans tablosu kullanılarak oluşturulan kavram haritası farklı başlıklar altında değerlendirilecektir.

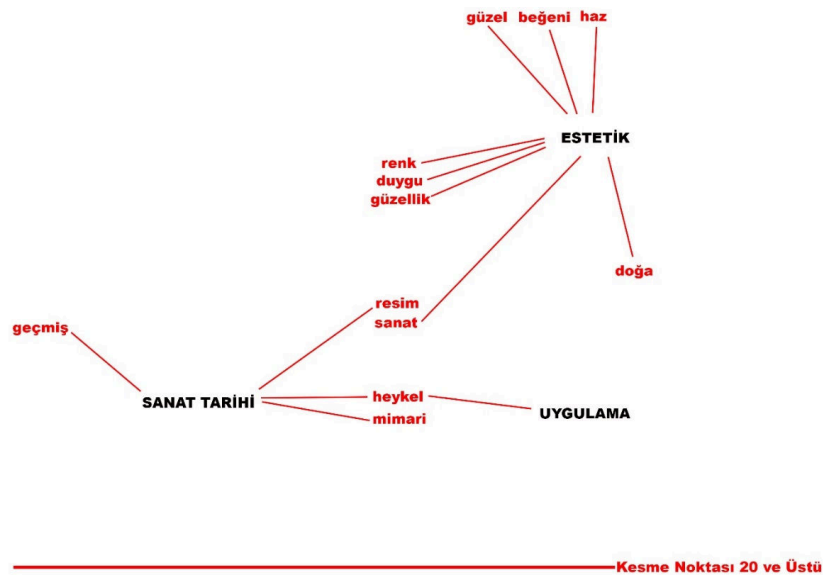
Tablo 2

Anahtar kavramlara verilen cevaplara ilişkin veriler

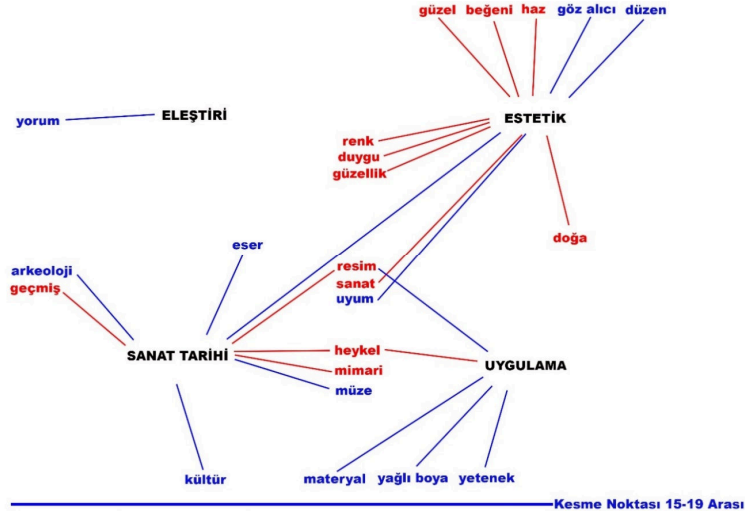
Disiplinler	Türetilen sözcük	Toplam frekans
Eleştiri	26	207
Estetik	34	397
Sanat Tarihi	31	326
Uygulama	38	277
Toplam	130	1207

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların anahtar kavramlara ilişkin vermiş oldukları cevapların istatistikleri görülmektedir. Buna göre görsel sanatlar öğretmen adayları en fazla sanatsal uygulamalara; en az ise sanat eleştirisi kavramına yönelik sözcük türetmişlerdir. Ancak bunun aksine sanatsal uygulamalar için türettikleri sözcükler düşük bir frekansta tekrar ettiği görülmektedir. Tabloya göre en fazla sözcük (397) estetik kavramına yönelik olmuştur.

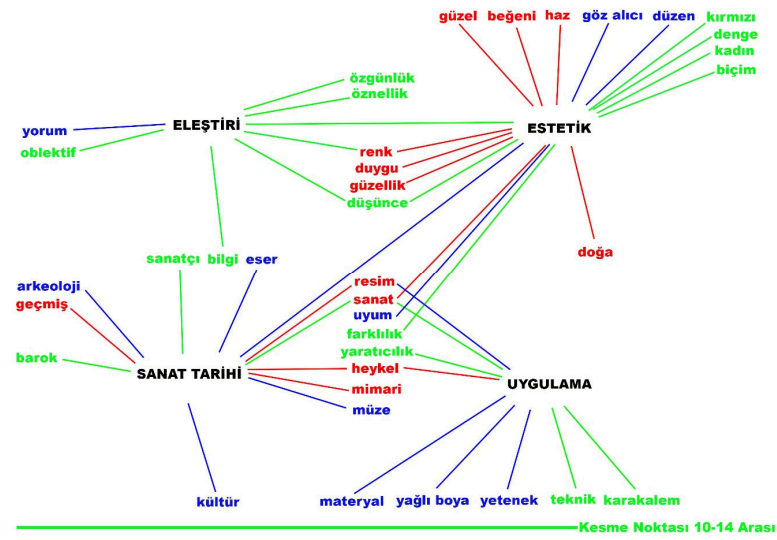
Frekans Tablosu İle Elde Edilen Kavram Haritası

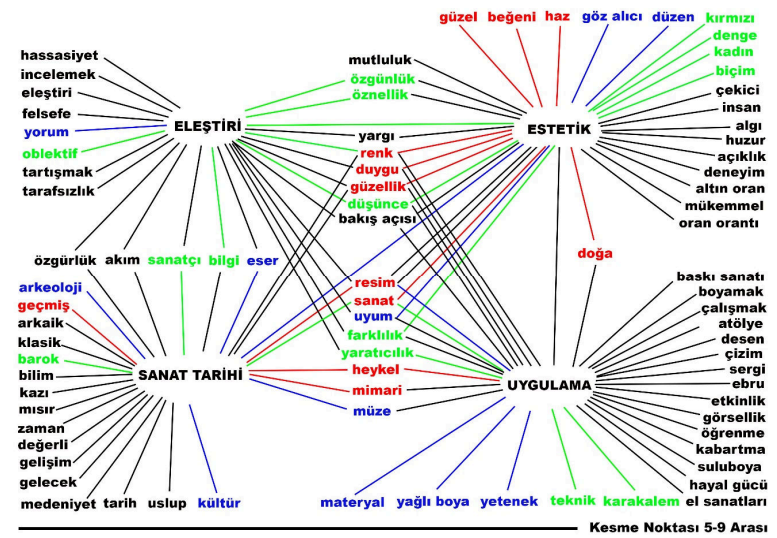
Şekil 2. Kesme noktası 20 ve üstünü gösteren kavram haritası

Şekil 3. Kesme noktası 15-19 frekans aralığını gösteren kavram haritası

Şekil 4. Kesme noktası 10-14 frekans aralığını gösteren kavram haritası

Şekil 5. Kesme noktası 5-9 frekans aralığını gösteren kavram haritası

Kesme noktası 20'den fazla frekans değerine sahip olan aralıkta (Şekil 2) ortaya çıkan kavramların henüz birbirleri ile çok fazla ilişki içerisinde olmadığı ve anahtar kavramlardan sanat eleştirisinin ortaya çıkmadığı görülmektedir. Genel itibari ile birbirlerinden kopuk olan disiplinlerden estetik ve sanat tarihi sanat ve resim cevapları ile sanat tarihi ve uygulama heykel cevabı ile ortak bir cevap etrafında kesişmektedir. Bu aralıkta estetik disiplini için verilen cevapların diğer disiplinlere oranla fazla oluşu dikkat çekmektedir.

Kesme noktası 14-19 frekans aralığında (Şekil 3) eleştiri disiplininin yorum cevabı ile görülmesi ile bütün disiplinlerin ortaya çıkmıştır. Fakat eleştiri disiplini bu frekansta diğer disiplinlerden bağımsız bir yer edindiği görülmektedir. Bununla birlikte ortaya çıkan sözcüklerin artmasına karşın bir önceki aralıktan daha az ortak ifadenin bulunduğu görülmektedir. Bu frekansta sanat tarihi disiplini estetik ifadesi ile kesişmiştir. Ortaya çıkan yeni sözcükler disiplinler arası bir kesişme sağlamamıştır.

Kesme noktası 10-14 frekansında (Şekil 4) dört disiplinin giderek daha fazla ortak sözcük ile kesiştiği görülmektedir. Eleştiri ve estetik disiplinleri; estetik, renk, düşünce ifadeleriyle; eleştiri ve sanat tarihi, bilgi ifadesiyle; sanat tarihi ve uygulama disiplininin sanat, cevabı ile ortak bir frekansta toplandığı görülmektedir. Bu aralıkta resim, renk, düşünce ifadeleri en az iki disiplin için; sanat ve estetik ifadeleri ise en az üç disiplin için ortak cevap olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca be aralıkta diğer disiplinlerden kopuk bir yapıda olan eleştiri, ortaya çıkan yeni sözcüklerle ağa bağlanmıştır.

Kesme noktası 5-9 aralığında (Şekil 5) türetilen sözcüklerin de artması ile kavramlar daha belirgin şekilde görülmüş ve anahtar kavramlar arasındaki ilişkileri bütünüyle gösteren kavram haritası ortaya çıkmıştır. Kavram haritası incelendiğinde dört disiplinin birbirleri ile ne kadar sıkı bir ilişki içerisinde olduğu somut bir biçimde görülmektedir. Kavram haritasının merkezini teşkil eden alanda yer alan ifadeler dört disiplinin birbirleri ile hangi kavramlar arasında kesiştiğini göstermektedir. Buna göre sanat resim, renk, duygu, düşünce, güzellik, farklılık, yaratıcılık, bakış açısı ifadeleri dört disiplini birbirine bağlayan ifadeler olarak görülmektedir. Eleştiri ve estetik disiplinleri için özgünlük, öznellik, yargı; Eleştiri ve sanat tarihi disiplinleri için özgürlük, akım, sanatçı, bilgi, eser ifadeleri ortak kullanılan ifadelerdir. Sanat tarihi ve uygulama için müze, mimari, heykel; estetik ve uygulama için ise doğa ve estetik ifadesi ortak kullanılan sözcükler olarak ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte her bir disiplinin kendi içerisinde şahsına münhasır özellikleri içerdiğini gösteren ifadeler olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca ortaya çıkan sözcüklerinin diğer kavramlarla ne ölçüde ortak alanda bir araya gelmesi ile birlikte her bir sözcüğün ilgili disiplin için ne kadar önemli olduğu kesme noktalarından da anlaşılmaktadır.

4. Sonuç ve Tartışma

Etkili bir eğitim öğretim sürecinin sağlanmasında önemli faktörlerinden biri de öğrencileri, birbirlerinden ayıran bireysel özellikleri ile tanımadır. Özellikle öğrenci merkezli bir yaklaşım olan yapılandırmacı yaklaşım için öğrenciyi bilişsel yönden tanımak çeşitli anahtar kavramlara yönelik bilişsel yapılarını ve kavram yanılgılarını öğrenmek önemlidir. Bu noktada kelime ilişkilendirme testi farklı disiplinlerde birçok kavram için kullanılan tamamlayıcı ölçme araçlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada görsel sanatlar öğretmen adaylarının disiplinlerarası sanat eğitimi yönelik bilişsel yapıları kelime ilişkilendirme testi ile ortaya çıkarılarak kavram haritası ile ifade edilmiştir. Kavram haritası ile disiplinler arası sanatlar olan sanat tarihi, estetik, eleştiri ve uygulama disiplinlerine yönelik görsel sanatlar öğretmen adaylarının ne tür bir bilişsel yapıya sahip olduğu, hangi disiplinin hangi disiplin ile ne sıklıkta bir ilişki içerisinde olduğu ve her disiplin için önemli olan kavramlar ortaya çıkmıştır.

Çalışma ile ortaya çıkan önemli sonuçlardan biri de dört disiplinin hangi kavramlar ile ve ne sıklıkla kesiştiğidir. Buna göre sanat tarihi, estetik, eleştiri ve uygulama disiplinleri *sanat, resim, renk, duygu, düşünce, güzellik, bakış açısı, uyum, farklılık* ifadeleri etrafında güçlü bir biçimde bağlanmıştır. Bununla birlikte her bir disiplinin diğer disiplinlerle farklı kombinasyonlarda kesiştiren çeşitli kavramların olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre estetik, uygulama disiplini ile *doğa*, sanat tarihi disiplini ile *estetik* ve eleştiri disiplini ile *öznellik, özgünlük* ifadeleri ile ortak kavramlarda kesişmektedir. Eleştiri ve sanat tarihi disiplinleri *özgürlük, akım, sanatçı, bilgi ve eser* ifadeleri ile sanat tarihi ve uygulama disiplini *yaratıcılık, heykel, mimari, müze* ifadeleri ile kesişerek ortak paydayı oluşturmuşlardır. Bununla birlikte her bir disiplinin kendi içinde ve farklı derecelerde çeşitli kavramlar ortaya çıkmıştır. Sanat tarihi için *geçmiş* en güçlü ifade edilen kavramdır. Ardından *arkeoloji*, ardından *barok* ve son olarak *klasik, kazı, mısır zaman* gibi kavramlar ortaya çıkmıştır. Estetik disiplini için *güzel, beğeni, haz* ifadeleri en güçlü ifadeler olmuştur. Ardından *göz alıcı ve düzen* daha sonra *kırmızı, kadın, denge ve biçim* ifadeleri son olarak *çekici, insan, huzur* gibi ifadeler estetik için kullanılmıştır.

Bu çalışma ile ortaya çıkan önemli sonuçlardan biri de görsel sanatlar öğretmenlerinin her bir disiplin için türettikleri sözcükler ve bu sözcüklerin tekrar frekanslarıdır. Buna göre uygulama disiplini en fazla, eleştiri disiplini en az sözcük türetilen disiplinler olmuştur. Türetilen sözcüklerin tekrar frekanslarına bakıldığında ise estetik disiplini en fazla frekansa sahip disiplin olarak karşımıza çıkmıştır. Buna paralel eleştiri disiplininin ikinci

kesme noktasında ortaya çıkması öğretmen adaylarının estetik disiplinine yönelik sözcük geliştirmesinde zorlandıklarının bir başka göstergesi olarak ortaya çıkmıştır.

Özellikle son yıllarda görsel sanatlar eğitiminde üzerinde önemle durulan disiplinlerarası sanat eğitimi oluşturan disiplinlerin pek çok sanat eğitimci kesin sınırlarla birbirlerinden ayrılmasının doğru olmadığını ifade etmişlerdir (Demirci Katırcı, 2020). Sanatın diğer disiplinlerle ilişki içerisinde olması farklı disiplinlerden beslenerek bilgi hazinesinin genişlemesini sağlayacaktır (Edeer, 2005). Bu düşünceye paralel olarak Kavram haritası incelendiğinde dört disiplinin birbirleri ile ne kadar sıkı bir ilişki içerisinde olduğu somut bir biçimde görülmektedir. Görsel sanatlar eğitiminde dört disiplinin her bir disiplin alanı kendi içerinde kendine has özellikler içerdiği kadar disiplinler bir bütün olarak da özel bir alanı oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Günümüzde öğrenme alanında yapılan çalışmalar ile yeni öğrenme öğretme yaklaşım, yöntem ve tekniklerinin ortaya çıktığını görmekteyiz. Eğitim bilimlerinde, etkisi her geçen gün artan disiplinlerarası eğitimi konusunda Ülkemizde hala yeterli çalışmanın olmadığını bilinmektedir (Turna ve Bolat, 2015). Bu bağlamda bu çalışma disiplinlerarası sanat eğitimi güncelliğini ve önemini hala koruyan birbirleri ile sıkı ilişki içerisinde olan disiplinlerden oluşan önemli yaklaşımlardan biri olduğunu ortaya koymuştur.

Bu çalışma aynı zamanda kelime ilişkilendirme testinin öğrenciyi tanıma ve bilişsel yapılarını ortaya çıkarmada ne kadar önemli ve etkili olduğunu göstermektedir. Literatürde farklı konulara yönelik yapılmış çalışmalarda buna yönelik sonuçların olduğu görülmektedir (Nakipoğlu, 2008; Ercan, Taşdere ve Ercan, 2010; Girgin, 2019).

Kaynakça

- Artut, K. (2004). *Sanat eğitimi kavramları ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bahar, M., Alex, H. J., & Sutcliffe, R. (1999). Investigation of students' cognitive structure in elementary genetics through word association tests. *Journal of Biological Education*, 33(3), 134-141. doi: 10.1080/00219266.1999.9655653
- Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S., & Bıçak, B. (2012). *Geleneksel-tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme teknikleri öğretmen el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bengisu, H. (2007). *Estetik yaşam*. ICANAS 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresinde sunulan bildiri, Ankara.
- Demirci Katırcı, M. (2020). *Görsel sanatlar öğretimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Edeer, Ş. (2005). Sanat eğitiminde disiplinlerarası yaklaşım. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 78-84. Erişim adresi: <http://193.140.22.72/xmlui/handle/11421/14996>
- Ercan, F., Taşdere, A., & Ercan, N. (2010). Kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla bilişsel yapının ve kavramsal değişimin gözlenmesi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 7(2), 136-154. Erişim adresi: <file:///C:/Users/AICU/Downloads/TFED-KELMELKLENDRMETEST.pdf>
- Girgin, D. (2019). Öğretmenlerin tasarım odaklı düşünmeye ilişkin bilişsel yapıları ve kavramsal değişimleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 459-482. doi: <https://doi.org/10.31592/aeusbed.578729>
- Gökay, M. (2005). *İlköğretim resim iş eğitiminde çok alanlı sanat eğitimi yönteminin uygulanması*. (V. Özsoy, Ed.), İlköğretim Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri içinde. Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- Güneş, N. (2015). Çok alanlı sanat eğitimi yönteminin çağdaş sanat dersi öğretiminde kullanılmasının kalıcılığa etkisi. *Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13, 365-380. Erişim adresi: http://www.tarihinpesinde.com/dergimiz/sayi13/M13_14.pdf
- Hiçyılmaz, Y. (2020). İlkokul öğrencilerinin empresyonizme yönelik görüşlerinin görsel okuryazarlık bağlamında incelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(4), 1145-1152. doi: <https://doi.org/10.18506/anemon.669162>
- Işıklı, M., Taşdere, A., & Göz, N. L. (2011). Kelime ilişkilendirme testi aracılığı ile öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine yönelik bilişsel yapılarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 50-72. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/202390>
- Kurt, H., & Ekici, G. (2013). Biyoloji öğretmen adaylarının bakteri konusundaki bilişsel yapılarının ve alternatif kavramlarının belirlenmesi. *Turkish Studies*, 8(8), 855-910. doi: <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.4964>

- Metin, M. (2014). *Nitel veri toplama araçları*. (M. Metin, Ed.), Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri (s. 161-214) içinde. Ankara: Pegem Akademi.
- Nakipoğlu, C. (2008). Using word associations for assessing non major science students' knowledge structure before and after general chemistry instruction: the case of atomic structure. *Chemistry Education Research and Practice*, 9, 309–322. doi: <https://doi.org/10.1039/B818466F>
- Özsoy, V. (2003). *Görsel sanatlar eğitimi resim iş eğitiminin tarihsel ve düşünsel temelleri*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Özsoy, V., & Alakuş, A. O. (2009). *Görsel sanatlar eğitiminde özel öğretim yöntemleri (resim iş eğitimi)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özsoy, V., & Şahan, M. (2009). Çok alanlı sanat eğitimi yönteminin ilköğretim 6. sınıf resim iş dersinde öğrenci tutumlarına etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 205-227. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/256510>
- Turna, Ö., & Bolat, M. (2015). Eğitimde disiplinlerarası yaklaşımın kullanıldığı tezlerin analizi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(1), 35-55. doi: <https://doi.org/10.7822/omuefd.34.1.3>
- Ustaoglu, A., & Aytac, B. (2014). *Kelime ilişkilendirme testleri*. (S. Baştürk Ed.), Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme (s. 217-230) içinde. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yolcu, E. (2004). *Sanat eğitimi kavramları ve yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- YÖK. (1998). Eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme lisans programları. Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari>.